સર્ગ ૮

જૂઠાણાનું જગત, પાપની માતા, અને અંધકારના આત્મજો

ત્યાર પછી અશ્વપતિ રાત્રિના ગૂઢ હૃદયને જોવાને સમર્થ થયો. ત્યાં હતી આત્મા વિનાની ખાલી અનંતતા. સત્યને નકારતી પ્રકૃતિ પ્રભુનું વિલોપન કરી એક પોતે જ રાજ્ય કરે એવી આશા રાખતી હતી. ન 'તો ત્યાં અતિથિ બનેલો પરમદેવ કે ન 'તી સાક્ષી જ્યોતિ. પાપે અને પીડને દાનવ જીવને જન્મ આપ્યો હતો. પાતાલગર્તની કાળુડી ભાવનાઓ મહાસુરો ને દૈત્યો રૂપે મૂર્ત્ત થઈ હતી, ને એ મૂર્ત્તિમંત મહાત્રાસ લાલસાઓ સાથે લપકી પડતો હતો. યંત્રણાઓનું યંત્ર ધમધોકાર ચાલતું હતું. હુંકાર કરતો અહંકાર દોર ચલાવતો હતો. આત્મા ઉપર નરકાલયની કુકલ્પનાઓ લદાઈ હતી. એકવારનું જે સ્વયંપ્રકાશ હતું તે તત્ત્વ ત્યાં કાળા વિપરીતમાં પલટાઈ ગયું હતું. મહાનંદ મૂર્ચ્છામાં પડયો હતો. પ્રભુના પરમ-સુખને ક્રોસ પર ચઢાવાયું હતું. વિચારશક્તિ વિકૃતિની પૂજારણ બની ગઈ હતી. જીવનનું પ્રભુમય સ્વરૂપ જાદૂગરીને જોરે વિરૂપ ને વિપરીત બની ગયું હતું. દુઃખ હતું રોજનો ખોરાક, રિબામણી હતી સુખનું સૂત્ર. પ્રભુના બાગનો બેવફા માળી બનેલું શુભ વિષવૃક્ષને પોષવા પાણી પાતું હતું. ત્યાંના સ્વાભાવિક અનિષ્ટની ઉપર પુણ્યનાં બનાવટી પુષ્પો આરોપાતાં હતાં. દેવોને ત્યાં દાનવ રૂપ અપાયું હતું. સ્વર્ગ નરકનું મોરું બની ગયું હતું. જગતના જાયા સર્વને ગળી જતા મૃત્યુ ઉપર અસવાર એક અત્યંત ઘોર સ્વરૂપધારી શક્તિ રાજાએ ત્યાં જોઈ. એના છાયામય હસ્તમાં હતું ત્રાસજનક ત્રિશૂળ ને એ ત્રિશૂળથી એ એક સમાન ઘાથી સૌને વીંધી નાખતી હતી.

ચૈત્યાત્મા વિનાના જડદ્રવ્ય સિવાય જ્યારે બીજું કંઈ નહોતું ત્યારે અચેત પાતાલગર્તને પ્રાણે પ્રથમ સ્પર્શ કર્યો. પ્રભુએ જ્યાં પોતાને પોતાની દૃષ્ટિથીય છુપાવી રાખ્યો હતો ત્યાં અગાધ રાત્રિ પર પ્રાણના પાંડુર કિરણે પ્રહાર કર્યો ને એ નિદ્રિત નિગૂઢ સત્યને શોધવા લાગ્યો. અચેત આકારોને પ્રેરતો શબ્દ એને સાંભળવો હતો. અદૃશ્ય ઋતનિયમ એને જોઈતો હતો. અવચેતનના અંધકારમાં મનને માટે એ ફંફોળતો હતો. પણ રાત્રિના હૃદયમાંથી જુદો જ જવાબ આવ્યો. પ્રકૃતિના આસુરી ગર્ભાશયમાંથી એક અનામી ને ઓછાયામયી શક્તિ ઉત્પન્ન થઈ, એક અસત્ રૂપધારી બન્યું, અને એણે શાશ્વતીને છાવરી દીધી.

પછી દેખતા ચૈત્યનું સ્થાન ઢૂંઢતા મને લીધું. જીવને ભૂખ્યા મૃત્યુનું સ્વરૂપ ધારણ કર્યું. આત્માનો આનંદ વિશ્વવ્યાપી વ્યથામાં પલટાઈ ગયો. એક જબરજસ્ત

વિરોધે વિશ્વાવકાશને કબજે કરી લીધો. જૂઠાણાએ, મૃત્યુએ અને દુઃખે દુનિયા ઉપર દોર ચલાવવા માંડયો. આદિ સંકલ્પ રહ્યો નહિ. ધૈર્યધારી શક્તિનું કાર્ય મથામણોનો ને પલટાઓનો ભોગ થઈ પડયું. અજ્ઞાનતા નિયમ બની ગઈ. માનવતા વિકૃત થઈ ગઈ, જીવન મંદ ને સ્ખલનો કરતું બની ગયું, માણસ પાશવતા પ્રત્યે પાછો ધકેલાયો. માનવ ઢાળામાં પરમાત્મા પોષાઈ રહ્યો છે અને એની વૃદ્ધિ થતાં પોતાની સેતાની સત્તા જતી રહેશે એ ખ્યાલથી ડરીને કાળમુખી આસુરી શક્તિ દિવ્યતાને દાબી દેવા માટે રોષભેર રમખાણ મચાવે છે. પ્રકાશના આગમનને એ આંતરે છે ને સનાતન શિશુને એના પારણામાં જ પૂરો કરી નાખવા માટે ચોરપગલે આત્માલયમાં ઘૂસી જાય છે. એનું કપટ કળાતું નથી, છળવેશ ઓળખાતો નથી; એનો સ્પર્શ વશીકરણ કરીને મારી નાખે છે. શુભનેય એ આંકડી બનાવી આપણને નરકે ખેંચી જાય છે. એને કારણે દુનિયા દારુણ દુઃખ તરફ દોડતી વળે છે. યાત્રીને એ આડે માર્ગે ચઢાવી દે છે, માર્ગ વગરના રણમાં એની ઉપર તરાપ મારી સિંહપંજે એને પૂરો કરી નાખે છે. પ્રભુ ને પ્રકાશને માટે જે આત્મા આવેલો છે તે આ વિરોધી શક્તિને હાથે હણાઈ જાય છે, અને આત્મા જતાં મરાવાને માટે બાકી રહે છે માત્ર મન અને તન.

આ વિનાશકારી ઘોર વિરોધી સત્તાઓ અજ્ઞાનની ઢાલથી રક્ષાયેલી રહી હોય છે. અંધકારગર્તોમાંથી એ જન્મે છે ને કાળી શક્તિની આડત આદરે છે. મિત્ર અને માર્ગદર્શક હોવાનો એ દીપી ઊઠતો દાવો કરે છે. માણસના હૃદયમાં રહી પ્રભુના સંકલ્પનો એ સામનો કરે છે. એમના સંપ્રદાયો ચાલે છે ને સંપ્રદાયની ચાવીથી એ પ્રભુનાં બારણાં તાળાબંધ કરી દે છે. પ્રભુની અશ્રાન્ત કૃપાને એમનો કૂટ કાયદો અંદર આવવા દેતો નથી. પ્રકૃતિના માર્ગો પર એમણે થાણાં નાખ્યાં છે ને જ્યોતિની વણજારોને તેઓ વચમાંથી જ રોકી રાખે છે. જ્યાં જ્યાં દેવોનું દિવ્ય કાર્ય આરંભાય છે ત્યાં ત્યાં તેઓ આવીને આડા ફરી વળે છે ને એની ગતિને અટકાવે છે.

આ ધૃષ્ટ કાળુડાઓ જગતમાં જીતતા જણાય છે. પ્રકૃતિના પ્રદેશને તેઓ પાપની સંસ્થાઓથી ભરી દે છે. સત્યના વિજયોને તેઓ પરાજયોમાં પલટાવી દે છે. સત્યધર્મને નામે તેઓ અસત્યનો જ ઉદ્‌ઘોષ કરે છે. કાળના કારભારમાં કર્તા-હર્તા તેઓ કિરીટધારીઓ બની બેસે છે. કારમી માયાના કામમાં તેઓ ઉસ્તાદો છે. આત્મરહિત પોતાના પ્રદેશમાંથી બહાર નીકળીને પરમોચ્ચ સત્તાની સામે તેઓ મોરચા માંડે છે. તમિસ્રાના તમિસ્રમાં એમણે અડંગા નાખ્યા છે ને દિવ્યતાના પ્રકાશને તેઓ પ્રવેશવા દેતા નથી. સ્વર્ગધામનાં સંતાનોનેય હરાયો ને હીણો હક કરી તેઓ તમોગ્રસ્ત બનાવી દે છે. એ દારુણ દૈતેયો છદ્મવેશમાં છૂપા રહી પૃથ્વીલોક ઉપર ભજવવાના પાપના પ્રવેશોની યોજનાઓ ઘડી કાઢે છે. એમના આ નરકમાં થઈને પસાર થયા વિના સ્વર્ગે જવાતું નથી.

ભુવનોના યાત્રીએ આમની સામેય સાહસ કરવાનું હોય છે. રાજા અશ્વપતિ આ વિષાદઘેર્યા રાત્રિના અંધકારમાં પ્રવેશ્યો ને નિજાત્માનાં જ્યોતિર્મય પગલાં ભરતો, પાપને પડકાર આપતો આગળ વધ્યો. જોયું તો ત્યાં બધું જ વિપરીત હતું. ત્યાંના જન્માંધ જીવો પાપને પુણ્ય માનતા. યાતનાઓ ત્યાં સામાન્ય નિયમ બની ગઈ હતી, રિબામણી ત્યાં રોજની મિજબાની હતી. હાસ્ય અને પ્રમોદ મોટું પાપ મનાઈ ત્યાં મનાઈ પામ્યાં હતાં. આનંદને ત્યાં શિક્ષા થતી. ત્યાંના જીવો દુ:ખના દંડની મોજ માણતા અને બીજાઓને દુ:ખદંડ ભોગવવાની ફરજ પાડતા. એક ઉપર બીજી વધારે ઘોર યંત્રણા ત્યાં આવતી. ત્યાંનું જીવન એટલે લંબાતી સજા. પર-પીડા ત્યાં પરમાનંદ આપે છે, શાંતિ ત્યાં અશાંત બનાવી દે છે. ત્યાંના જીવોને ઝેરવેરનું ખૂનખાર ઝનૂન ચઢેલું જ રહે છે. નિર્દય, કાળમીંઢ, કારમી શકિતની ત્યાં આરાધના થાય છે. દ્વેષ ત્યાંનો મોટો ફિરસ્તો છે. દ્વેષ ત્યાં દુ:ખને ને દુ:ખ દ્વેષને મિજબાનીની જેમ માણે છે. દુ:ખોપભોગ ત્યાંના જીવનમાં રંગ આણે છે.

નિષ્ઠુર બળ અને લોખંડી સ્વભાવનો દોરશોર ત્યાં દારુણ કાર્યોની કહાણીઓ માટે જવાબદાર છે. ટટળાવવું, બાળવું ને કાસળ કાઢી નાખવું એ ત્યાં રમતવાત છે. એકાદ બૉમ્બ ફેંકી બધું જમીનદોસ્ત બનાવી દેવું, એક યા બીજી રીતે સામે થનારને ખતમ કરી દેવો, એમાં ત્યાં ગૌરવ લેવાય છે. પોતાની મોટાઈનાં બણગાં ફૂંકવામાં મહત્ત્વાકાંક્ષાના મહારથીઓ ત્યાં સ્પર્ધા કરે છે. ઈશ્વર હોય તો એક કાળમીંઢ ઈશ્વર ત્યાં આરાધાય છે.

ત્યાંની નિર્જીવ વસ્તુઓમાં પણ દુષ્ટતાનો સ્વભાવ જોવામાં આવે છે. એવી વસ્તુઓને ઉપયોગમાં લેનારનું સત્વર અમંગળ થાય છે. એ વસ્તુઓ હાથપગ વગરની હોવા છતાં હાનિકારક બની જાય છે. ઓચિંતાના હણી નાખવાની શકિત એમનામાં રહેલી છે. ત્યાંની એકેએક ચીજ અંદરખાને ભાનવાળી ને વિપરીત ભાવથી ભરેલી હોય છે. એમના દ્વારા દારુણોની દુષ્ટતા દોજખનું કામ કરે છે.

અશ્વપતિ આવા અંધકારના પ્રદેશમાં પ્રવેશ્યો હતો. રાત્રિનું અઘોર હૃદય, નરકનું મૂળ અને નરકનું કારણ જાણવા માટેનું આ એનું સાહસ હતું. અંધકારમાં એણે વિનાશની દિશાએ વાળતા ભૂતના ભણકારા સાંભળ્યા, દાનવોની મોહિની-ઓને પ્રત્યક્ષ કરી, લોહીતરસ્યું લાલ વરુ વાટ જોતું વિલોક્યું, માનવી હૈયાને ફાડી ખાનારા શિકારી કૂતરાઓનું ભષણ સાંભળ્યું. એની ઉપર નરકના હુમલા થયા, રુઝાતાં વાર લાગે એવા આસુરી પ્રહારો થયા; પણ અશ્વપતિ વિષના ઘૂંટડા ગળતો ગળતો, અગ્નિપરીક્ષાઓમાંથી પસાર થતો થતો, આશા ને આનંદ જ્યાં આવવા અસમર્થ છે એવા એ જગતમાં ચાલતો રહ્યો. મહામહેનતે એણે પોતાના આત્માના ઓજસ્વી સત્યને સાજુંસમું સાચવી રાખ્યું. જડતત્ત્વના કાળા અચિત્‌માં કીલિત થવા છતાંય એણે પોતાના ચૈત્યની ઝબૂકતી જ્યોતિને બે હાથ વચ્ચે જોર કરીને ઝાલી રાખી; એણે અસહિષ્ણુ ઊંડા ખાધરામાં ઊતરવાનું સાહસ કર્યું હતું ને ત્યાં

એ પોતાના આત્માના મહામૂલ ખજાનાને ખોઈ નાખવા માગતો નહોતો. વિચાર વિરમી ગયો હતો, ઇન્દ્રિયોનાં સંવેદન અટકી પડયાં હતાં, છતાંય અશ્વપતિનો ચૈત્યાત્મા તો જોતો ને જાણતો હતો. અચિત્ અંધકાર ગૂંગળાવી રહ્યો હતો, સ્થૂળ વિશ્વ અર્થરહિત લાગતું હતું, તેમ છતાંય એણે ત્યાં એ અસંવેદી જગતની સીલબંધ રહસ્યમયતા લહી, અજ્ઞાન રાત્રિમાં રહેલું એક મૂક પ્રજ્ઞાન અનુભવ્યું. પોઢી રહેલા નિર્વિકલ્પ પરમાત્માનાં એને ત્યાં દર્શન થયાં. એણે જ જગતનું નિર્માણ કર્યું છે, ને પોતે શું વિરચી રહ્યો છે તે વિચારથી જાણ્યા વગર. અજ્ઞાત ભાવિ ત્યાં પોતાની પળની રાહ જોઈ રહ્યું હતું. લુપ્ત થઈ ગયેલા તારાઓનો ઇતિહાસ ત્યાંની વહીમાં લખાયેલો હતો. વૈશ્વ સંકલ્પની સુષુપ્તિમાંથી અશ્વપતિને પ્રકૃતિના રૂપાંતરની ગુપ્ત ચાવી મળી.

એક પ્રકાશનો એને સથવારો હતો. એક અદૃશ્ય હસ્ત માથે મુકાયેલો હતો અને એના સ્પર્શથી ભૂલભ્રાંતિ ને પીડા આનંદની ઝણઝણાટીમાં ફેરવાઈ જતી હતી. રાજાએ જોયું કે રાત્રિ તો સનાતનનું છાયામય અવગુંઠન છે, મૃત્યુ જીવન-ગૃહનું ભોંયરું છે. વિનાશમાં એણે સર્જનની ઝડપી ગતિ જોઈ; નરક એને સ્વર્ગે લઈ જતો ટૂંકો માર્ગ જણાયું.

પછી તો અચિત્નું જાદૂઈ કારખાનું તૂટી પડયું, આદિ રાત્રિના ફરમાઓ છિન્નભિન્ન થઈ ગયા, અજ્ઞાનના ઢાળાનાં પાટિયાં બેસી ગયાં. આધ્યાત્મિક ઉચ્છ્વાસ લેતી પ્રકૃતિની યાંત્રિક પદ્ધતિ રદ થઈ, બદ્ધ જીવના કરારોની કલમો કપાઈ ગઈ. અસત્યે પોતાનું વિકૃત સ્વરૂપ સત્યમાં સમર્પી દીધું. દુઃખદુરિતના ધારાઓનો અંત આવ્યો. પૃથ્વી ઉપર પ્રકટેલાં રૂપો દિવ્યતાના દસ્તાવેજો બની ગયાં. અજરામરના હીરક અક્ષરો વસ્તુજાતમાં લખાયેલા દેખાયા. મુક્ત અનંતનું આનંદસ્તોત્ર સુણાયું. નામ-મંત્રનું ગાન ધ્વનવા લાગ્યું. વાટ જોઈ રહેલા પ્રેમનું ઊર્મિગીત આરંભાયું. પારના પાવકનો સંદેશો શ્રુતિગોચર થયો. દુઃસ્વપ્નની સમાન રાત્રિ ઓગળી ગઈ. પોહ ફાટયો ને પ્રભુનું પ્રભાત પ્રકટયું. કાળના વિદીર્ણ હૃદયના ઘા રુઝાઈ ગયા. ભેદો ભૂંસાયા ને શોકસંતાપને માટે સ્થાન રહ્યું નહીં. કેમ કે હવે પ્રભુ પોતે ત્યાં ઉપસ્થિત હતા. ચૈત્ય આત્માએ સચૈતન્ય શરીરને પોતાની પ્રભાથી દેદીપ્યમાન બનાવ્યું. જડદ્રવ્ય અને બ્રહ્મસત્તા હળીમળીને એકાકાર બની ગયાં.